

Hafnia Hodierna

Eller

Udførlig Beskrivelse

om den

Kongelige Residentz - og Hoved - Stad

Kiøbenhavn,

1748

Uddrag

Danneskiold - Laurwigs Gaard, Castellet Friderichshavn, Toldboden,

Comoedie Huset Kgs. Nye - Torv

Cap. III.

Handler om de Merkværdigheder, der findes ved de offentlige verdslige Bygninger i Staden, og forestille tillige endeel private Paladser og ziirlige Borger - Huuse, som findes derudi.

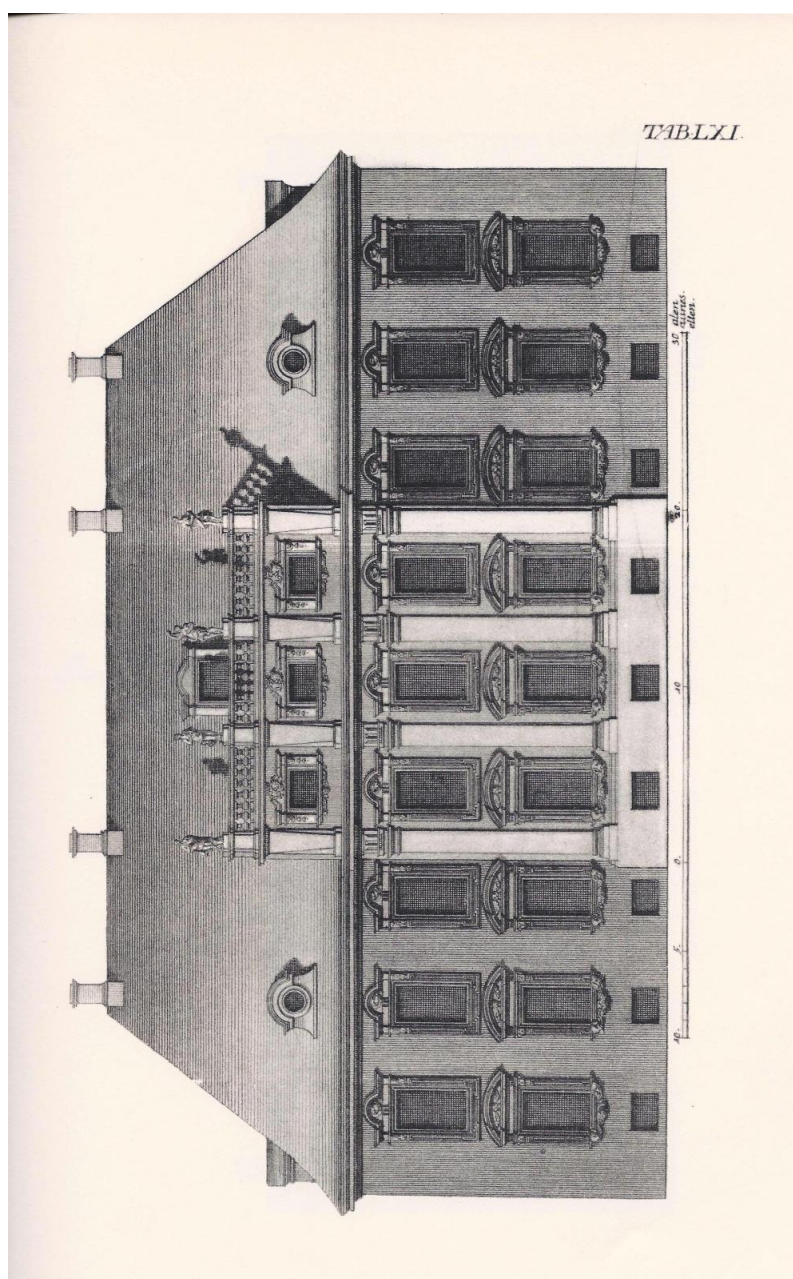
Meb Hans Høygrævelige Excellence af Danneskiold - Laurwigs Gaard, hvis Facade imod Canalen paa Tav. LXI er afbildet, er iblandt de førømtalte en af de prægtigste og anseeligste. Denne Gaard er af Eyerens, Hans Høygrævelige Excellences Herr Fade, Hans Høye Excellence Herr Ulrich Friderich Gyldenløve, efter at han havde afstaaet det nu kaldede Charlottenborg - Slot, til Høysalige Dronning CHARLOTTA AMALIA, ganske af nye opbygget; men hans Herr Søn, Herr Ferdinand Anton Danneskiold Græve af Laurwigwen, har for faa Aar siden gandske forandret Hoved - Bygningen, og ey allene prydet dens udvortes Facader med allehaande Architectonisk Ziirater, Billede og deslige, men endog inden udi giort saadan Forandring ved Værelserne, og dem saaledes udstafferet, at denne Gaard billig kand svare til sit Navn af Græveligt Pallads; især naar man tillige betragter den store og anseelige nye Bygning, som Hans Høygrævelige Ezcellence har ladet føye i lige Linie med den gamle imod Canalen, og af hvilken Bygning paa Tav. LXII. den middelste Deel allene er forestillet, siden Papirets knappe Størelse ey har tilladt, med fornøden Tydelighed at vise Bygningens Facade i sin fuldkomne Længde, hvilket og havde været unødvendigt, siden Resten af Bygningen, som ey er

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

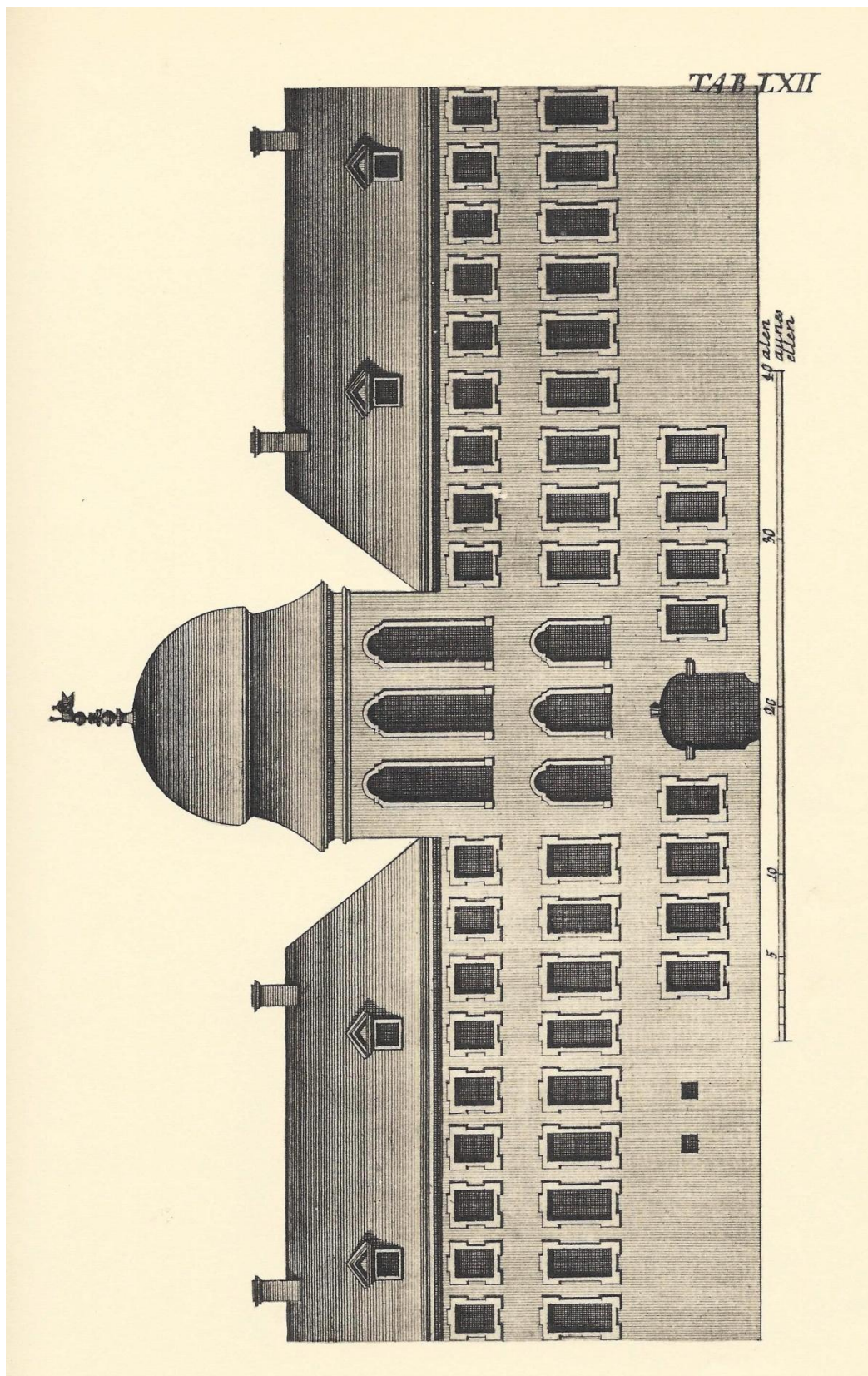
forestillet, er lige med det, som paa begge Sider af Pavillonen vises, strækkende sig, paa hver Side af Pavillonen til Enden, meer end til 140 Fods Længde.

Det underste Stokverk af denne lange Bygning er indrettet næstendeels reent igiennem til Heste - Stalde, hvor man seer en Mængde af skønne og kostbare Heste. De andre Stokverker besatte en stor Deel beqvemme og til deels ziirlige Værelser.

Foruden en stor og yndig Have, som findes ved denne Grævelig Gaard, har man endog den Fordeel, at man fra Bygningen overalt har en fri og ubehindret Indsigt i den Kongelige Amalienborg Have, som ligger tvert over for paa den anden Side af Canalen og Gaden, saa at det synes, som Haven hørde til denne Gaard, og at den til Gaardens Beboeres Forlystelse var anlagt.

Tav LXI.

Tav. LXII. og LXI. Danneskiold - Laurwigs Gaard Store KØngensgade 68

Danneskiold - Laurwigs Palæ

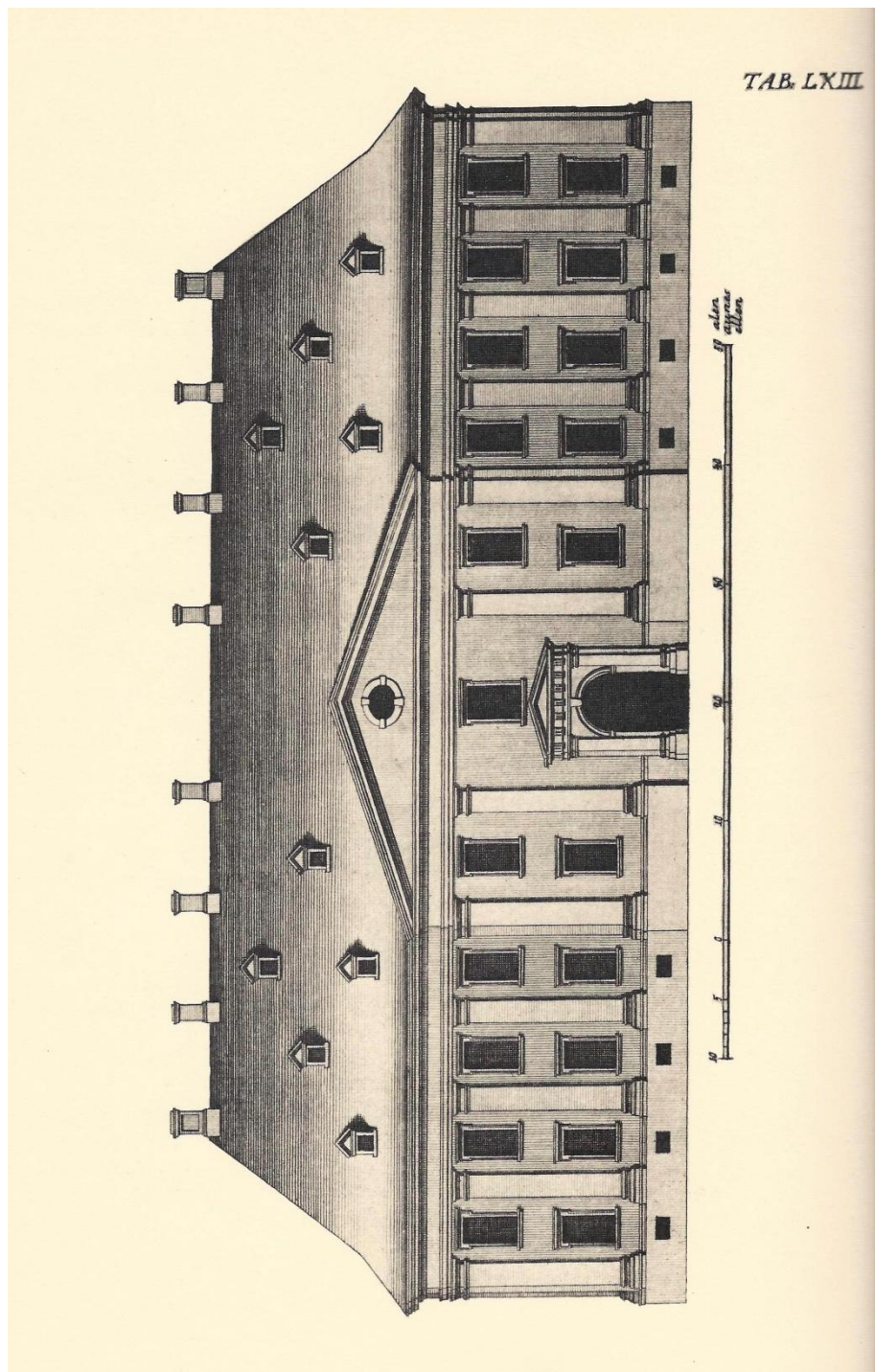
Ved Enden af Dronningens Brede - Gade seer man den prægtige Bygning, som Høylovlig Kong FRIDERICH den Fierde, strax efter Hans Tiltrædelse til Regieringen, har ladet opføre, efter den gang værende General - Bygmester Herr Geheime Raad og Ober Hof - Marchal von Platens Anordning, og under hans Opsyn, hvilken nu har Navn af Cadetternes Acadenie. Bygningen blev fra Begyndelsen indrettet til et Opera - Huus, til hvilken Brug det og i adskillige Aar blev anvendt, indtil det behagede Høystbemeildte Konge, at lade forandre dets indvortes Indretning, og lade det aptere til Land - Cadetternes Compagnies Beboelse og Beqvemmelighed. Facaden af denne anseelige Bygning er Tav. LXIII afbildet. Der er stor og af vidtløftigt Begreb, Architecturen efter Dorisk Art anordnet, og staaer paa alle fire Sider fri. Land - Cadetternes Compagnie, som nu beboer dette Pallads, havde tilforn et stort Huus inde, som laae ved Nye - Torv, der som nu Waysenhuset staaer; Men da Høysalig Kong FRIDERICH den Fierde fik i Tanke, at lade indrette et Waysenhuus her i Staden, udvalte Hans Majestæt denne Plads dertil, og forflyttede Cadetternes Compagnie til dette, forhen saa kaldede Opera - Huus, hvilken Forflytning skeede omtrent Aar 1720.

Nogle Aar derefter blev og det Kongelige Søe - Cadetternes Compagnie i dette Huus indlagt, efter at nogle af hvert Compagnie vare afgangne, og saaledes Personernes Antal i begge blevet formindsket.

Disse tvende Compagnier kand med Rette kaldes den Kongelige Krigs - eller Pode - Skole, hvoraf Arméen, saa vel til Lands som til Vands, forsynes med dygtige og duelige Officerer; og paa det de unge Mennesker kand naae og erhverve sig i Tide saadan berømmelig Carater, blive de her paa Kongelig Bekostning, af de erfarenste og beste Mestere undervise i alle de Videnskaber, som ere fornødne til at danne en brav og

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

dygtig Officerer. De undervises ey allene i Christendommen, i Regnen og Skriven, men endog i Mathematiquen, især Geometrien, Fortificationen, Artilleriet, og i Henseende til Sø - Cadetterne, i Navigation.

Tav. LXIII. Cadetternes Academie. Strækningen på Fredericiagade fra Bredgade til Store Kongensgade - kaldtes også Kadetgade/Academie - Gaden.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

De underrettes i Dandsen, Fegten, Ridsen i fremmede Sprog og derhos i de behørige Krigs - Exercitiis; hvilke Informationer de alle nyde omsonst, og uden mindste Bekostning; Derforuden have begge Compagnierne i dette Huus deres frie Værelser, Ildebrand, Lys, nye fri Mundering, som er i Henseende til Land - Cadetterne af fiint rødt Klæde, med guule Opslag, baade Kiortel og Vest med Sølv - Galoner besat, og i Henseende til Søe - Cadetterne, af fiint graat Klæde, men røde Opslag, og med Guld - Galoner besat. Hver Cadet nyder maanedlig sin Gage i rede Penge, som kand være tilstrekkelig til hans Kost, hvilken enhver, som vil, kand have i Huuset, hos en der boende og til Stedet forordnet Kok, men hvem, som ey vil spise i Huuset, har Frihed, at tage sin Kost, hvor han vil og kand.

Hvert Compagnie er fra hinanden afskilt, og har hvert, for at forekomme al Uorden, sine Værelser og Exercitie - Sale for sig.

Et hvert Compagnie har og sin Chef for sig, samt Ober - og Under Pfficerer, som have Agt, at alting gaaer vel og ordentlig til, og at enhver tilbørligen gjør sin Pligt, og afpasser Exercitierne i de forordnede Timer.

Endelig, naar disse unge Mennesker have naaet en vis Alder og Fuldkommenhed i de fornødne Videnskaber, blive de af Land - Compagniet ved Armeen til Lans, og de af Søe - Compagniet ved Armeen til Vands, som subakterne Officerer beskikkede.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

(Som en femtakket stjerne ligger Kastellet, Citadellet Frederikshavn, midt i København. Det er et af Nordeuropas fineste og bedst bevarede fæstningsværker. Stedet er på en gang et museum, en militær by, en arbejdsplads og en yndet turistattraktion.)

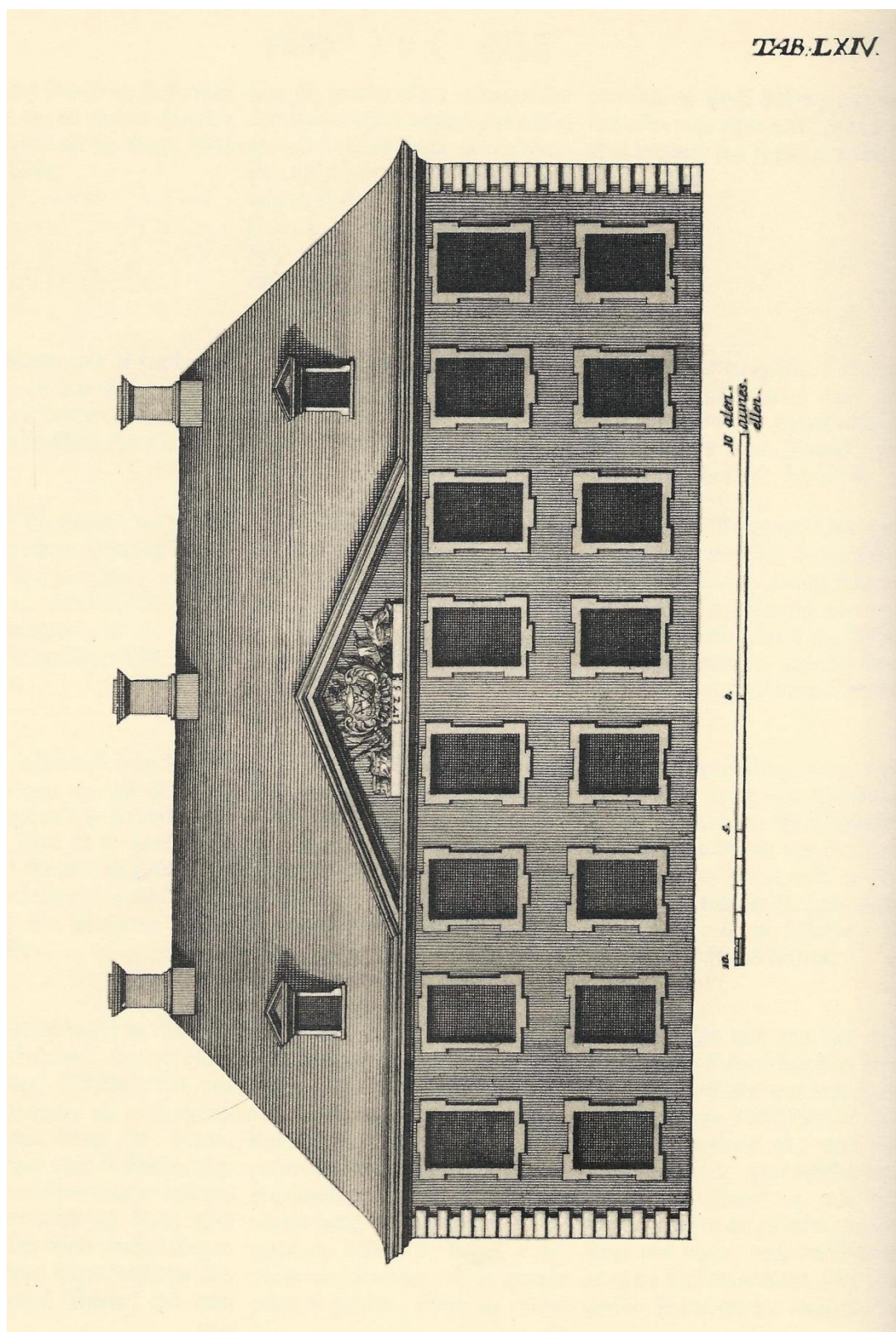
Herfra vil vi begive os til Castellet Friderichshavn, som af Høystbemeldte Konge bærer sit Navn. Her betragter man de skønne Baraqver, alle af Grundmuur opførte, som formere lange og brede efter Snor og lige Linie trokne Gader. Paa den store Parade - Plads som er i Citadellets Centro, seer man paa den ene Ende Kirken, hvorom i det femte Capitel skal tales, og paa den anden Ende tvers over for, Commandantens Huus, som af Høysalig Kong Friderich den Fierde er bygget, saaledes som hosstaaende Tab. LXIV. viser; ved dette Huus er en stor og rummelig Have.

Fra Castellet fortsætter man sin Vey til Toldboden, som formedelst de mangfoldige ud - og indgaaende Skibe og Fartøyer, og den Mængde af alle slags Folk, der især om Sommeren, enten i Forretninger, eller for at forlyste sig med den herlige Udsigt til Søen, her paa Stedet vrimler, er særdeeles lystig og fornøvelig. Man beskuer især det af Høysalig Kong CHRISTIAN swn Siette ny opbygte Told - Huus, hvis Facade paa Tav. LXV. er forestillet, og hvor Hans Majestets Bryst - Billede, med alle Slags Land - og Sø - Armatur omringet, i Frontispicen er at skue.

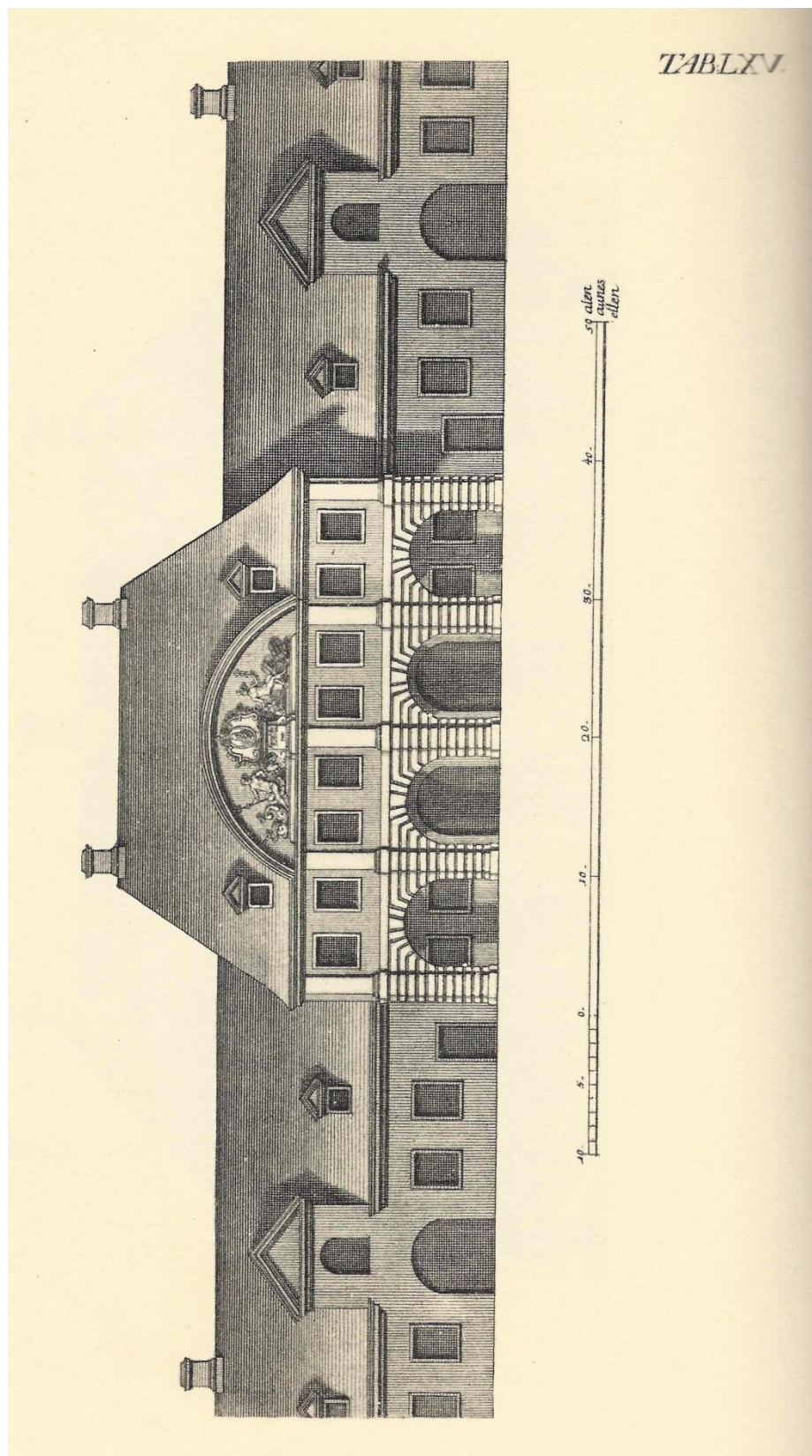
Naar man fra Toldboden vil tage Veyen igiennem den saa kaldede store Kongens - Gade tilbage, seer man paa Veyen de Grundmurede Baraqver, som under Navn af Nye - Boder her ere bekiendte, og som af Kong CHRISTIAN den Fierde, Høyløvligh Ihukommelse, ere opbygte og indrettede til de gemeene Søe - Folks Vaaninger, hvor alle Matroser, som staae virkelig i Tieneste, saa og de fleeste af Holmens Arbeidere og Daglønnere, hver deres frie Vaaninger og Qvarterer; En Indretning, som baade for Søe - Folkene er særdeles beqvem og nyttig, da de her med Koner og Børn have fornøden Rum og Beqvemmelighed, og for Stadens Borgerskab er til stor Lettelse, da det, i Fald saadan en Anordning for Søe - Folkenes Boeliger ey var, uomgængelig maatte blive bebyrdet med deres Indqvartering.

I store Kongens - Gade møde os allerførst det bekiendte Steen - Tøys Fabriqve, hvor allehaande glasseeret Steen Tøys af den Delftiske Art (1700 tallets fajance), i det mindste af lige Godhed, Dygtighed og Smukhed som det Delftiske, bliver forarbejdet; Denne Fabriqve er i Høysalig Kong FRIDERICH den Fierdes Tid begyndt

og anlagt, og har en anseelig Debit af sine Vare, ey allene her i Landet, men ogsaa vidt omkring udenlands, hvor deraf stor Overflødighed bliver forsendt.

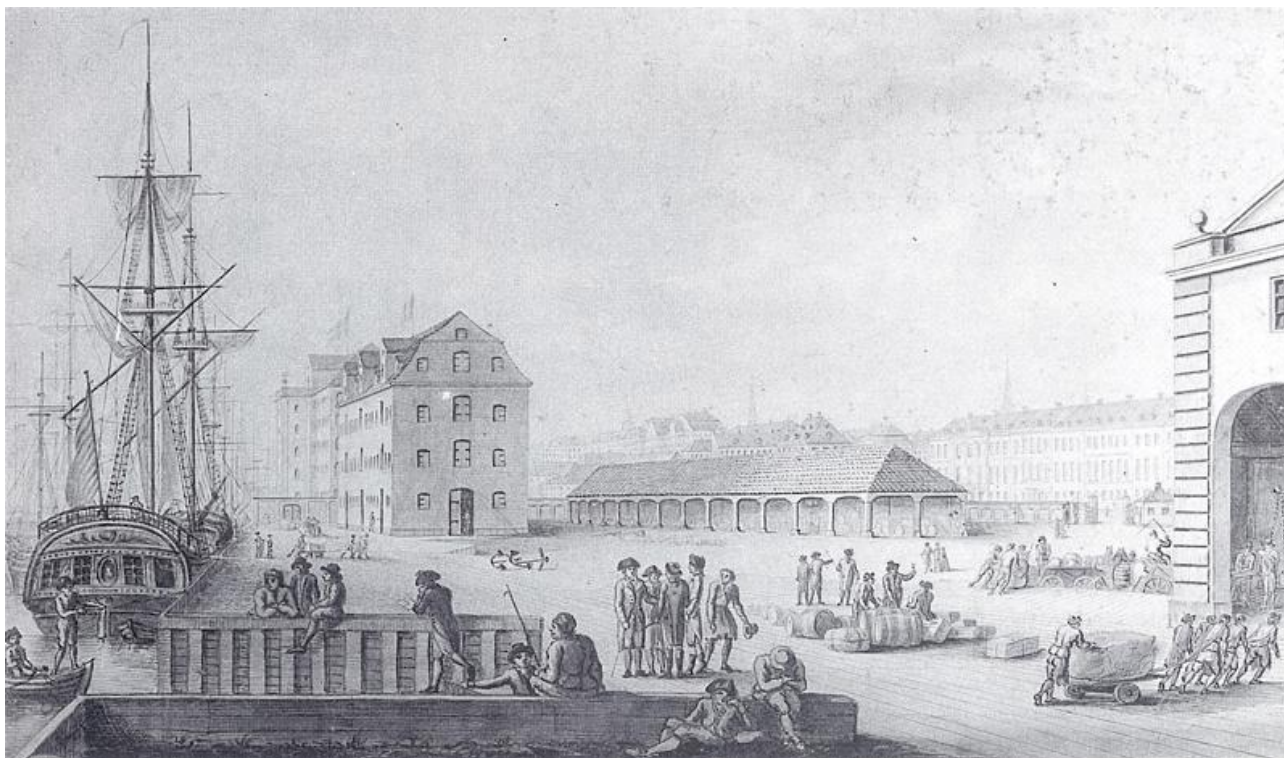

Tav. LXIV. Commandantens Huus paa Castellet Friderichshavn.

Tav. LXV. Toldboden

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

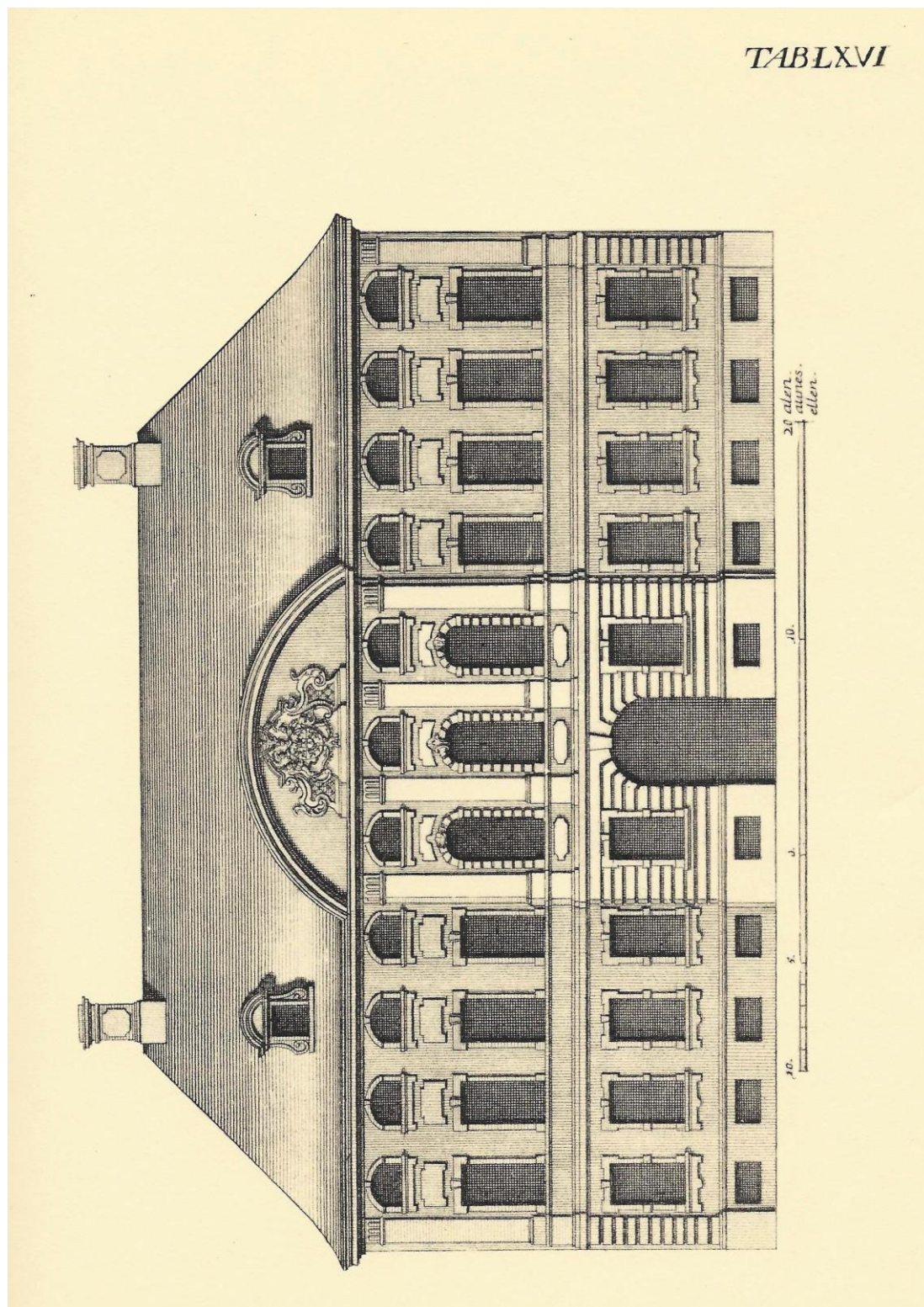
Toldboden mellem 1781 & 1795

Dernæst falder os en stor Bygning i Øynene som Hans Høygrævelig Excellence af Danneskiold - Laurwigen for nogle Aar siden har ladet opføre, som foruden en hoben gode brugbare Værelser, indbefatter Herr Grævens store Jern - Magazin, som af Jern - Gruberne i Hans Grævskab i Norge forsynes. Facaden deraf paa Tab. LXVI. at see.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

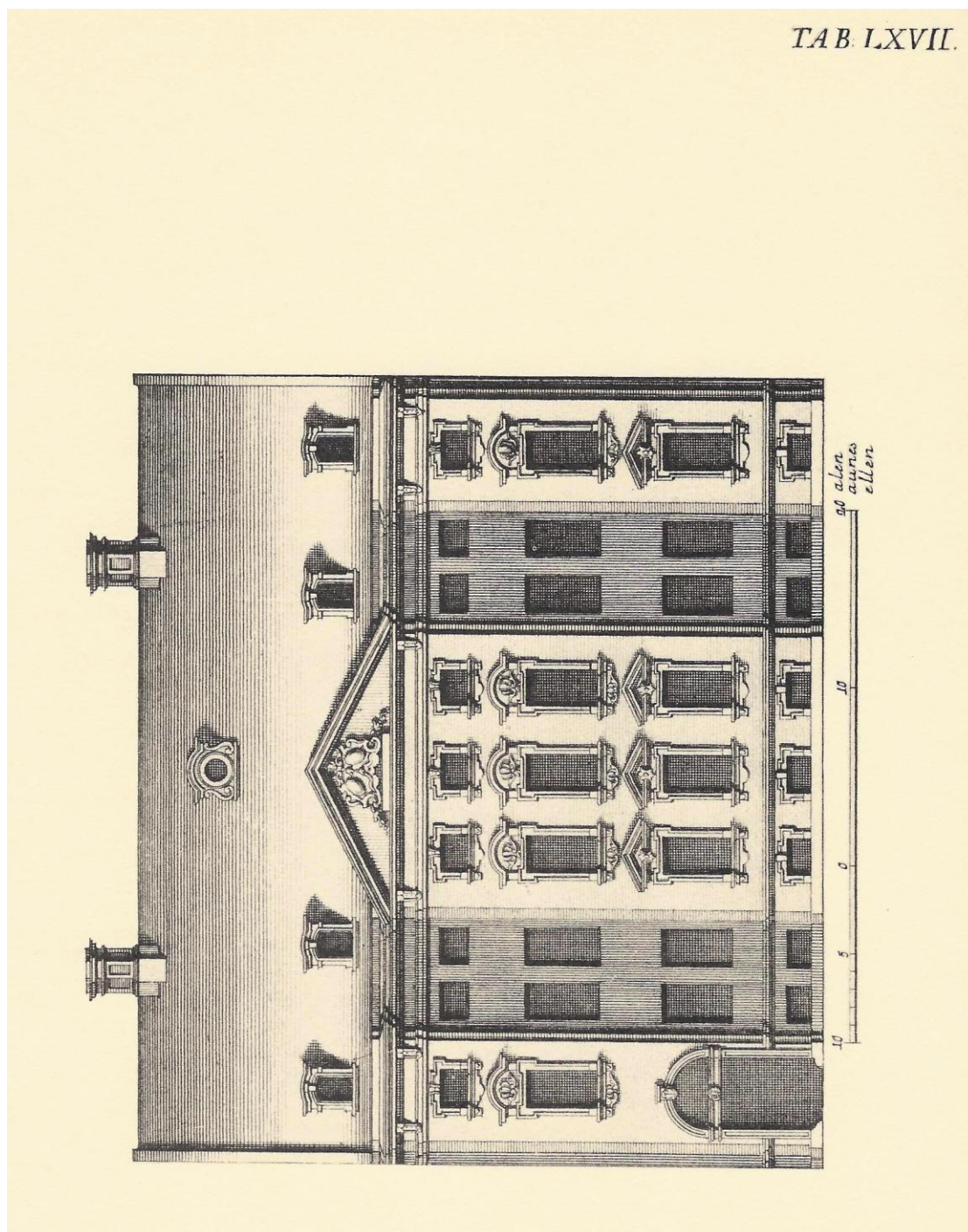

Tav. LXVI.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

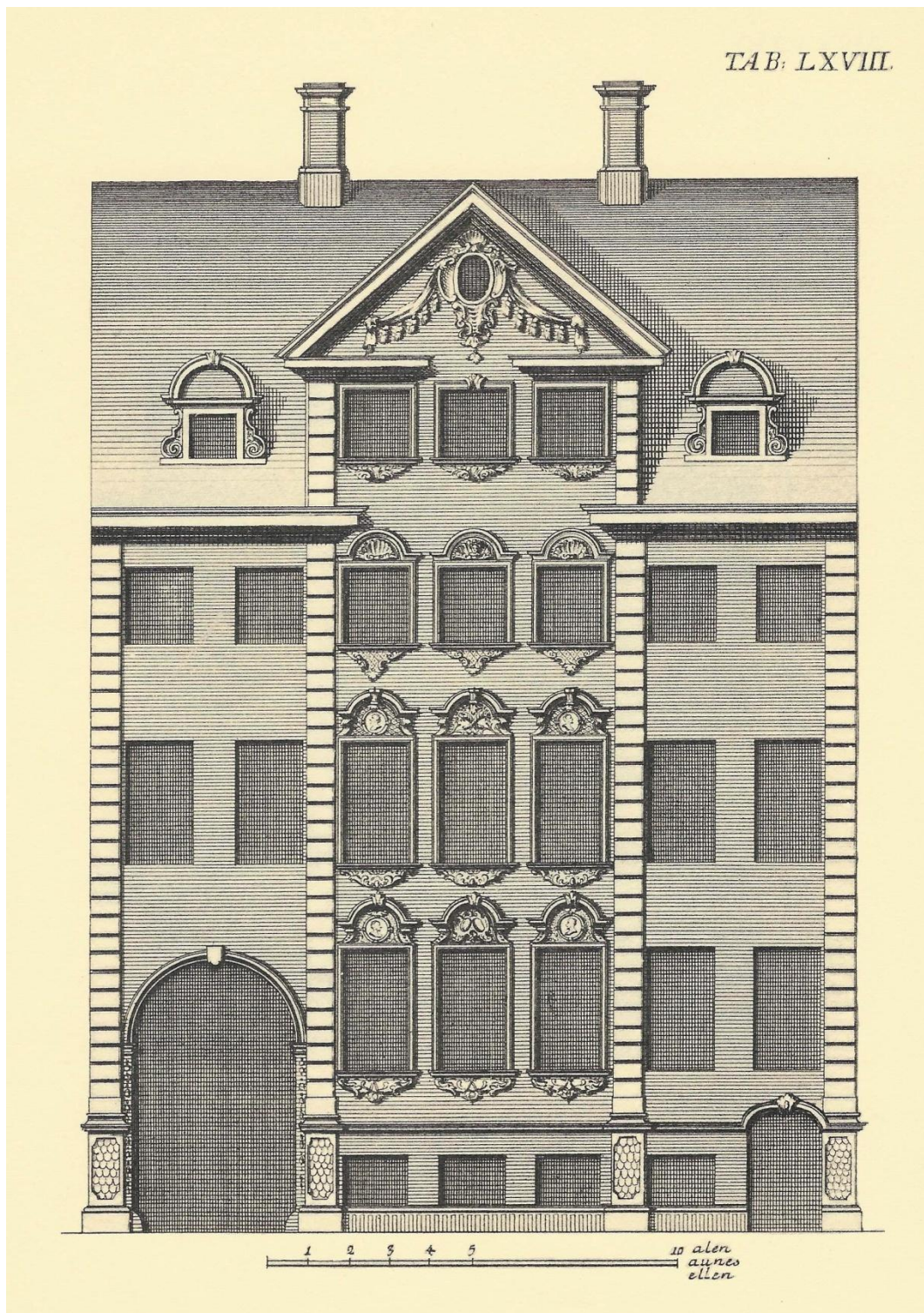
Bedre hen imod Kongens Nye - Torv seer man paa høyre Haand en gandske smuk Bygning, som nyeligen er opført, og som paa Tav. LXVII, er aftegnet; hvilke to Bygninger iblant de anseelige, som pryde denne store Gade, ere de anseeligste.

Tav LXVII. Store Kongensgade

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

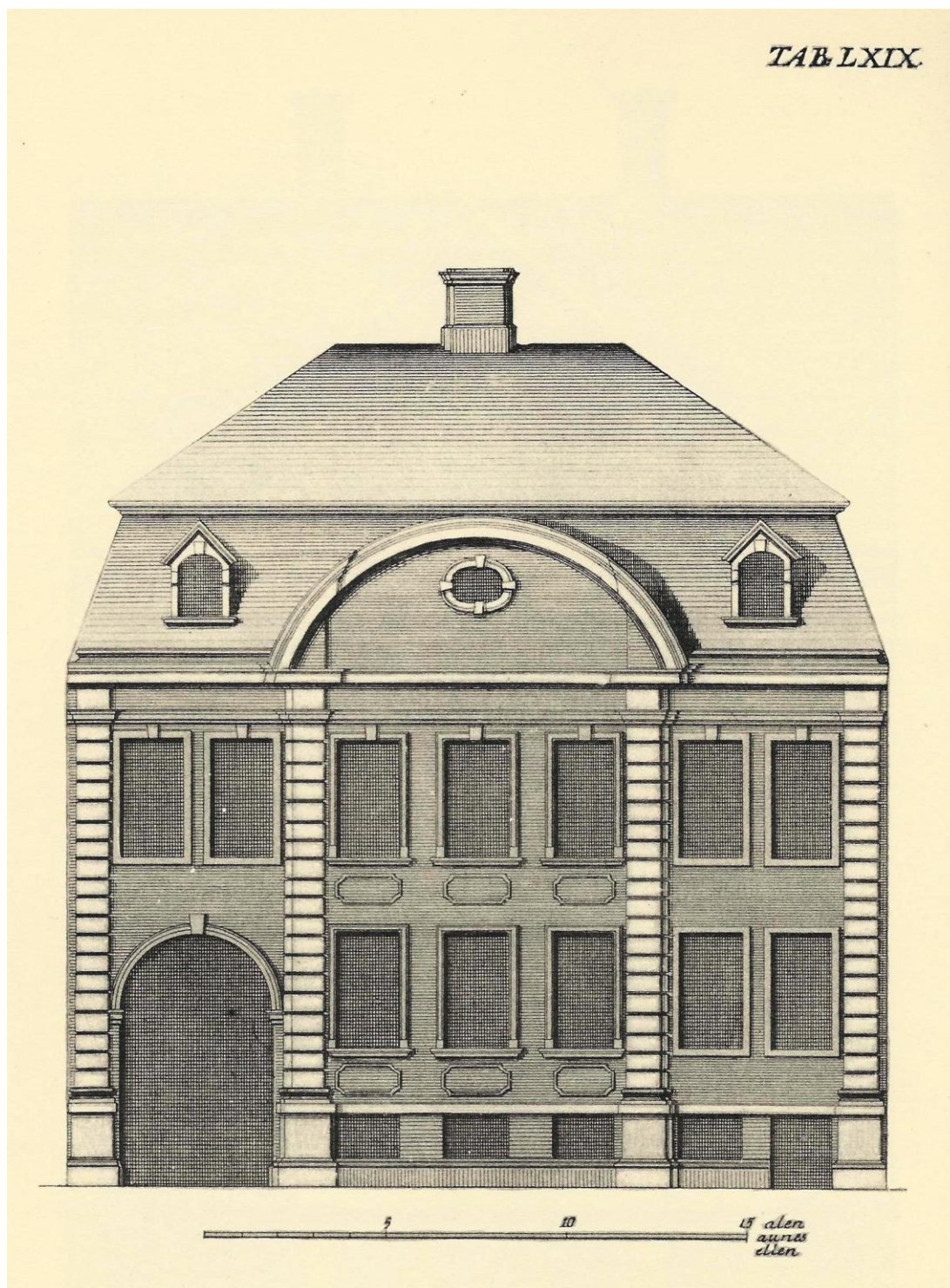
Vil man igien umage sig igiennem den førømtalte Gothers - Gade, finder man der mange skjønnne og store Borger - Huus, som ere værde at beskue, iblant dem har jeg alleneste paa Tav. LXVIII. villet forestille Facaden af et, som især distingverer sig.

Tav. LXIII. Borger - Huus Gothersgade

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Jeg vil endnu forelegge den Curieuse Aftegning af et ziirligt Particulier - Huus i denne Egn, som paa Tav. LXIX er at se, hvilket imod Gaden, reent igiennem med huggen Sandsteen er beklædt, og ellers er af smuk Anseeelse.

Tav. LXIX.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Med denne sidste Aftegning havde jeg tænkt at beslutte dette Capitel, men jeg kand ikke undlade, endnu at indrykke Tegningerne af et par Bygninger, som efter deres Orden, og i Henseende til Pladsen, hvor de staae, vel havde før burdet været indførte; Men som de allerførst ere begyndte at bygges, efter at dette Capitel var begyndt at skrives, og de virkelig i denne Time endnu staae i og under Bygning, uden at være aldeles fuldførte, saa have de ikke, uden paa dette Sted, kundet faae deres Plads.

Det første iblant dem er det nye Comoedie - Huus, som med Kongelig Allernaadigste Tilladelse bliver til de Danske Acteurs Brug paa Kongens Nye - Torv, næst ved Giet - Huuset, opbygget; Den første Facade af denne Bygning sees paa Tav. LXX. og Side - Facaden paa Tav. LXXI.

Inscriptionerne, som blive satte uden over Indgangs - Dørene til dette - Huus, fortiene at læses. Den ene, som er paa Latin, er følgende:

HANC. AREAM.
LVI. PEDES. IN. FRONTE. CLXII. IN AGROS.
QVAM.
ANTE- HOS. ANNOS. QVADRAGINTA.
THEATRO. DESTINAVERAT.
PRUDENS. SI. QVIS. ALIUS. MONARCHA. GL. M.
FREDERICUS. QVARTUS
REX. D. e. N. V. Gque.DUX. SL. H. ST. e. D. COM. i. O. e. D.
JAM.
CONSTRUCTA. SUIS. IMPENSIS. SPLENDIDA. HAC. VITÆ. HUMANÆ. SPECULA.
MAGNIFICE. ORNATAM.
PUBLICIS. CIVIUM. SUORUM. OBLECTATIONIBUS. ET. USIBUS.
DONAVIT.
NEPOS. EJUS. AUGUSTISSIMUS.
FRIDERICUS. QVINTUS.
PIUS. FELIX. SAPIENS. OPTIMUS.
REX. D. e. N. V. GQ. DUX. SL. H. ST. e. D. COM. i. O. e. D.
ANNO MDCCXLVIII.
THEATRUM. DICATUM ----- DECEMBER.

Den anden Inscription er paa Dansk og lyder saaledes:

Landsmand, og hvor du er,
naar du i vores Skue - Spil,
som i et Speil, betragter
Verdens Vandel, den onde og
den gode; beleer Menneskets
Skrøbelighed, Daarlighed og
Udyd; da lær derved at kien-
de din egen, at rette den,
forandre og forbedre dig,

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

fra det Uanstændige til det
Anstændige, fra det Onde til
det Gode, fra Udyd til Dyd.

Tak

Den Stormægtigste, Alle-
naadigste og Viiseste Ene-
volds - Herre og Konge,

FTIDERICH

den Femte,

K. t. D. o. N. d. V. o G. H. t.

Gl. H. St. o. D. G. t.

D.o. D.

Som skienkede Pladsen, lod
Huuset bygge, til Sine Un-
Mands Forlystelse, lagde,
dertil mange naadige

Friheder,

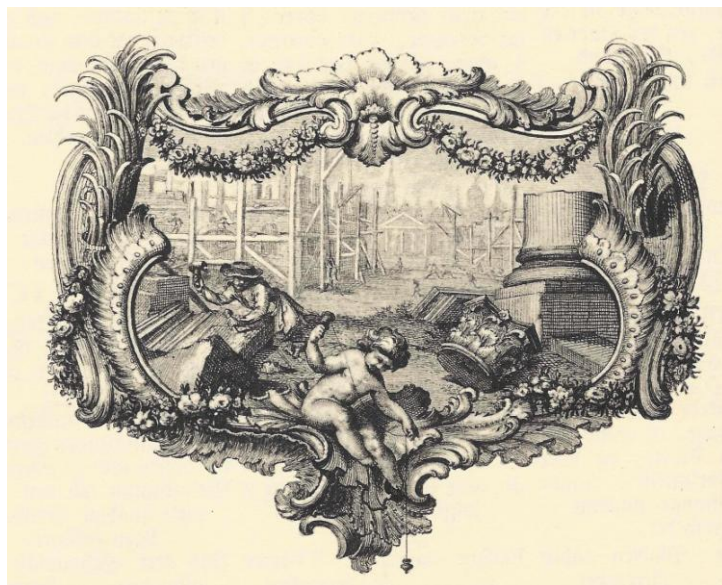
Lod Skue - Pladsen aabne

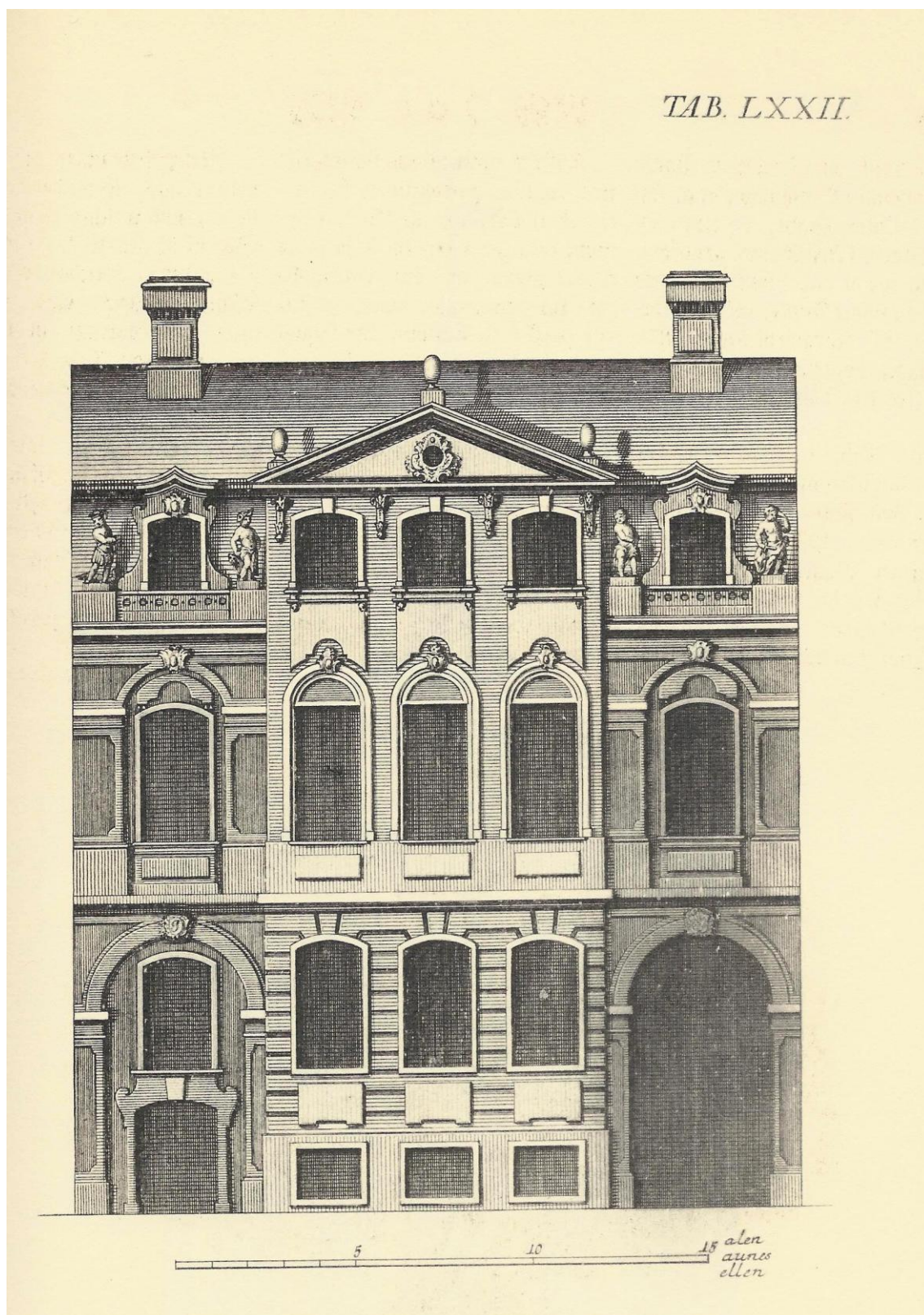
den ---- December

Anno 1748.

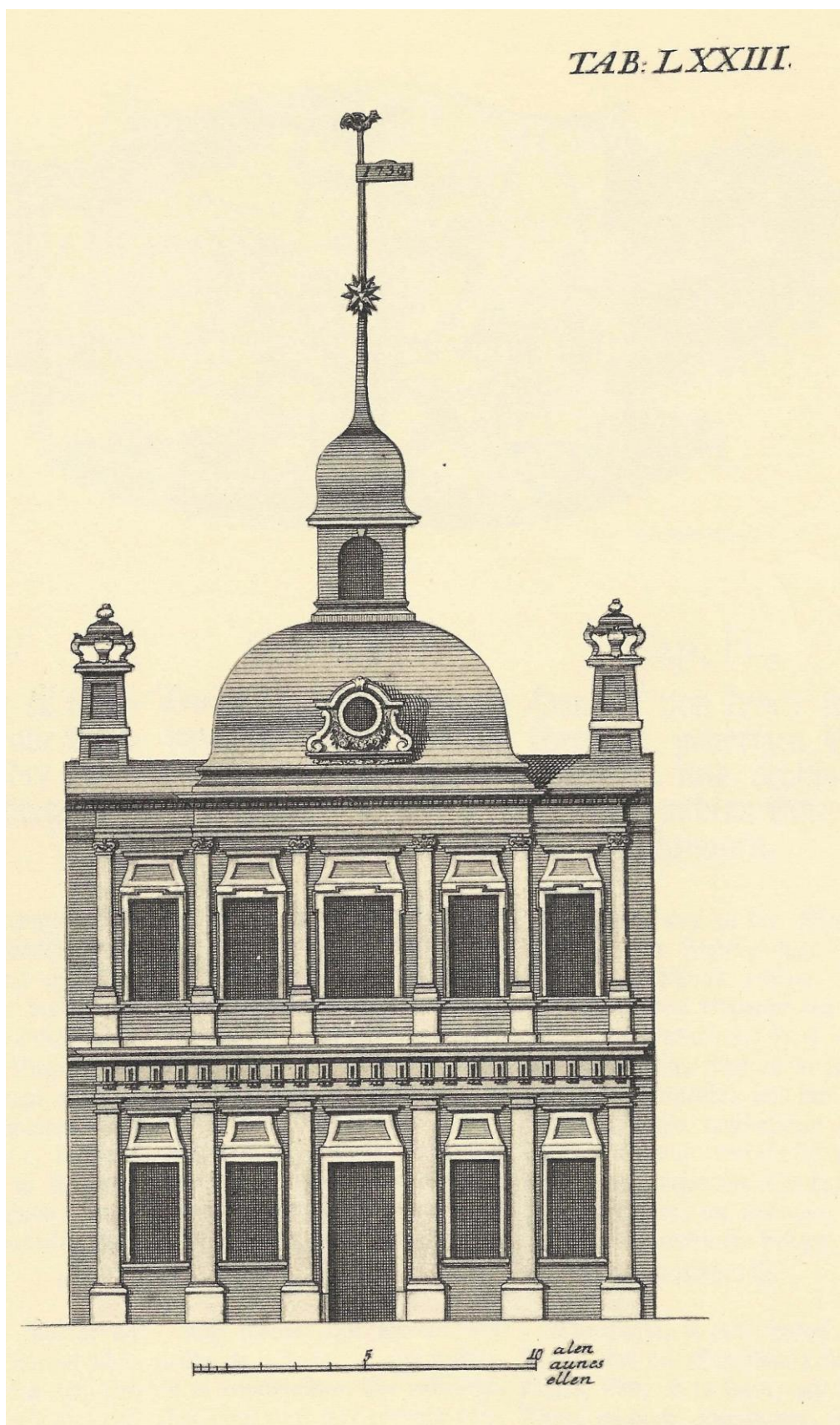
Dernæst vil vi tage et Particulier - Huus i Øyesym, som er at finde paa Østergade, og som man endnu staaer i Arbeide med at opføre, i steden for et andet som paa dette Sted i afvigte Vinter ved en uformodentlig Ildebrand blev lagt i Aske. Tegningen, hvorefter dette opbygges, kand sees pa Tav. LXXII.

Paa Tav. LXXIII. forstilles endnu Facaden af en ziirlig Bygning, som findes ved forbemeldte nye Huus paa Øster - Gade, og som der skiller Gaarden fra Haven; Facaden, som her sees, er den, som vender til Haven, og som i øvrigt gjør Ende paa dette Capitel.

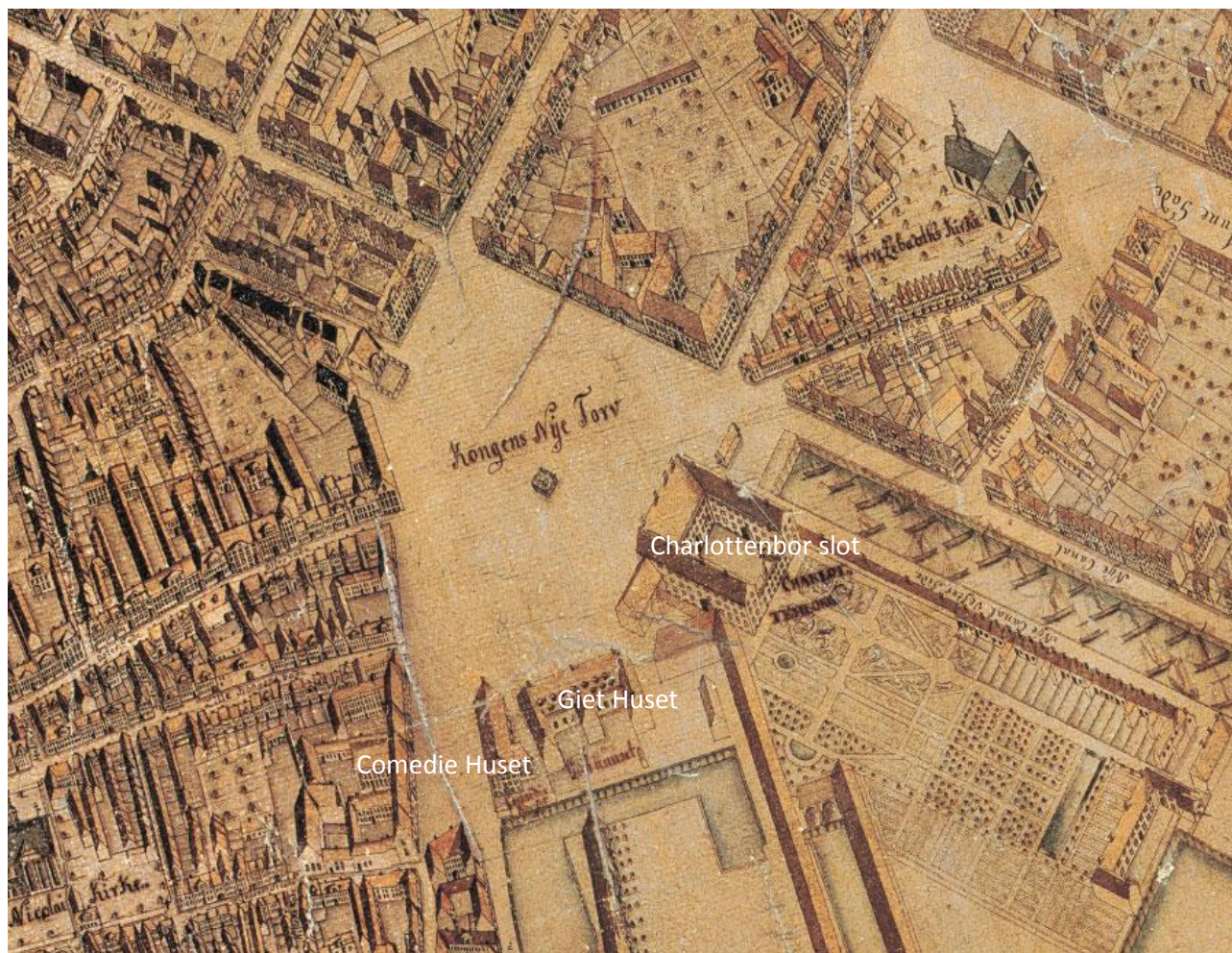

Tav. LXXII - Østergade

Tav. LXXIII. Østergade

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Nyhavn ca. 1850

Nordre Kastels Port

Bredgade i Retning mod Esplanaden